

Domsagohistorik

Ronneby tingsrätt

Text Elsa Trolle Önnerfors

Ronneby tingsrätt

Ronneby är en gammal medeltida stad, äldsta kända privilegiebrevet är från 1387. Staden var tidigt Blekinges ledande handelsort, med bra läge nära småländska gränsen, men man fick sämre förutsättningar efter att ha blivit svensk stad. År 1680 tvingades borgerskapet att flytta den nyanlagda staden Karlskrona, som Ronneby blev lydköping under (vad gällde handel och hantverk. I judiciellt hänseende låg staden under landsrätt) från 1686 fram till de nya kommunallagarna 1862.¹

Karl XI genomdrev 1680 en reform som berörde häradshövdingarna. Avsikten med reformen var att skapa en duglig och verksam domarkår, som dessutom var statsmaktens redskap. I Blekinge infördes svensk lag och rättegångsordning först 1682-83. Skåne och Blekinge var förenade i en gemensam lagsaga från 1690 till 1718,² då de skildes åt till följd av Karl XII:s domstolsreform. Men redan 1719 förenades de båda landskapen igen, ett förhållande som kom att bestå fram till 1777. Blekinge bildade då återigen en egen lagsaga, som bestod i femtio år, fram till 1827. Då skedde en definitiv förening av de båda lagsagorna i Blekinge och Skåne.³

År 1683 bildade Medelstads härad en domsaga tillsammans med Östra härad. Två år tidigare förekom fortfarande det danska språket i Östra häradsrätts protokoll, men från 1689 fördes protokoll på svenska.⁴ Medelstad och Östra slogs ihop med Listers och Bräkne härad till en gemensam domsaga mellan 1695 och 1771 med ett undantag. Under perioden 1756-62 utgjorde Medelstad en egen domsaga.⁵ Medelstads och Östra härad bildade återigen en gemensam domsaga från 1771 (då Listers och Bräkne härad bröts ut) till 1848. År 1834 beslutades nämligen att de båda häraderna skulle ha varsin häradshövding.⁶ Reformen trädde emellertid inte kraft förrän 1848 respektive 1849, eftersom man ville vänta tills den sittande häradshövdingen Johan Christer Lindblom avgått (=avlidit).⁷

Tingsplatserna låg då fortfarande i Ronneby och i Lyckeby⁸. Från 1789 använde Medelstad härad ett hus från 1740-talet inne i Ronneby, precis vid kyrkan, som domstolslokal. År 1807 flyttades tingslokalerna till en jordbruksegendom, Ågården, som dåvarande häradshövdingen Lindblom införskaffat för egen räkning. Detta hus övergavs i sin tur 1854 till förmån för ett relativt nybyggt (1850/51) hus inne i staden, som även inrymde en tingsal.⁹ Vad huset i övrigt användes till är oklart. På samma tomt uppfördes tjugo år senare ett nytt tingshus, som stod färdigt 1873. I Östra härad var Lyckeby tingsställe. Man vet inte säkert var tingsplatsen låg under 1700-talet, men den fanns troligtvis i närheten av gästgivaregården. I ett tingsprotokoll från 1789 omnämns även ett tingshus, men detta skulle då ha varit så förfallet

1 Flytten till Karlskrona var inskriven i 14 § i Karlskronas stadsprivilegier från den 10/8 1680. Stadsborna fick två år på sig att flytta (*"Sveriges städer nu och fordom*. 1918, s. 37.)

2 Anledningen till sammanslagningen var att Blekinge ansågs för litet för att ensamt kunna ge lagmannen en skälig lön. (Almquist s. 399).

3 Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige: med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955, s. 395.

4 Offerman, Ove, *Lyckeby i svunnen tid, några kapitel ur ett gammalt samhälles historia*, s 74 och 95, Lyckeby trafikförening, 1953 s. 53.

5 K.Br. 23/1 1756.

6 K.Br. 8/2 1834.

7 Almquist s.397f.

8 Lyckeby hade tidigare varit stad, men blev av med sina stadsprivilegier i januari 1600 (Offerman s. 44).

9 Ågården förstördes senare i den stora branden 1864.

att det inte gick att hålla ting där. Medan man väntade på att få ett nytt tingshus, höll häradsrätten till i ett hus tillhörande en Magnus Anckarsvärd. Med tiden (1792) köptes detta hus loss och blev permanent tingshus. Det revs då ytterligare ett nytt tingshus uppfördes på samma tomt 1850. Detta nya hus låg centralt i Lyckeby, nära gästgivaregården och järnvägsstationen (Lyckeby låg precis vid järnvägslinjen).¹⁰

År 1863 blev Ronneby köpingskommun.¹¹ En omfattande brand härjade 1864, och nästan hela staden brann ned. Kvarten kring kyrkan var de enda som klarade sig medan t.ex. "Lindbloms" tingshus brann ned.¹² Ronneby beviljades¹³ 1879 att bli stad igen, med egen rådhusrätt och magistrat. Detta fick emellertid ske först efter det att vissa villkor uppfyllts, bl.a. skulle vissa nödvändiga byggnader uppföras. Villkoren uppfylldes 1882, och Ronneby skulle åter bli stad från och med månaden näst efter den i vilken man utsett och förordnat en borgmästare. Detta skedde i november 1882, och den 1 december återfick man stadsrättigheterna.¹⁴ Det gamla tingshuset, från 1854, såldes till Ronneby Helsobrunn AB 1873, men kom ännu en gång att användas som domstol då det 1882 ombildades till rådhus. Rådhuset brann ned nyårsnatten 1887/88. På samma tomt uppfördes emellertid ett nytt rådhus, som togs i bruk två år senare. Mellan åren 1888-90 hyrdes rådhusrätten och magistraten in i ett handelshus vid torget.¹⁵ Ronneby fick förbättrade kommunikationer då järnvägen kom och kustbanorna, som förenade västra och östra Blekinge, öppnades 1889.¹⁶

Tingshuset såldes 1908 och blev affärslokal istället.¹⁷ Ett nytt tingshus togs i bruk för Östra och Medelsta härad 1910, och huset används fortfarande som tingsrätt. Rådhusrätten upphörde att fungera som domstol 1943, då Ronneby lades under landsrätt under Medelsta härads domsaga.¹⁸

Häraderna slogs ihop på nytt 1937 under beteckningen Östra och Medelstads domsaga,¹⁹ och blev ett enda tingslag tio år senare.²⁰ Man använde fortfarande de båda tingsställena i Lyckeby och Ronneby.²¹ Då tingshuset i Lyckeby byggdes om under oktober 1954 till december 1955 var Karlskrona tingsställe för Östra och Medelsta domsagas häradsrätt.²²

Inför den s.k. storkommunsreformen 1952 sågs även man även över domsagoindelningen. I de fall då den ändrade kommunindelningen bröt gräns för domsaga, anpassades domsagoindelningen efter de nya kommunerna.²³ Tingsplatserna låg fortfarande i Ronneby och Lyckeby. Under 1960-talet började man att förbereda den kommande underrättsreformen.

10 Offerman, 1953 s. 67 och 94.

11 NE Bd 16, Höganäs 1995.; FB, Blekinge län, 1856-1860, s. 1; Svensk uppslagsbok, andra och omarbetade och utvidgade upplagan i 32 band 1947-1955, Bd 24, Malmö 1952, s. 434f.

12 Svensk uppslagsbok, andra och omarbetade och utvidgade upplagan i 32 band 1947-1955, Bd 24, Malmö 1952, s. 434.

13 K.Br. 12/12 1879.

14 FB, Blekinge län 1881-1885, Stockholm 1890, s. 2.

15 "Sveriges städer nu och fordom. 1918, s. 42

16 Svensk uppslagsbok, andra och omarbetade och utvidgade upplagan i 32 band 1947-1955, Bd 24, Malmö 1952, s. 434.

17 Rietz, Torsten red *En bok om Ronneby* Karlskrona 1969, s. 26.

18 Rietz, s. 26 och 33; SFS 1943:390.

19 SFS 1936:355.

20 K. Kungörelse den 10/7 1947 – SFS 1947:679???

21 Almquist s. 398.

22 SFS 1954:646; SFS 1955:519.

23 SFS 1950:449. Östra och Medelsta domsaga omfattade efter översynen av domsagorna följande: Jämjö, Sturkö, Ramdala, Lyckeby, Rödeby, Fridlevstads, Tvings, Nätraby, Hasslö, Listerby, Ronneby och Hallabro landskommuner samt Ronneby stad.

Med anledning av detta förstatligades rådhusrätterna 1965. Den stora tingsrättsreformen trädde i kraft 1971.²⁴ En enhetlig underrättsorganisation infördes i både stad och land. Häradsrätterna och rådhusrätterna ersattes av tingsrätter. En tingsrätt placerades i Ronneby under namnet Östra och Medelsta tingsrätt. Tingsställen fanns i både Ronneby och Lyckeby, precis som tidigare.²⁵ I samband med ännu en kommunreform 1974 sågs domsagoindelningen över. Östra och Medelsta tingsrätt ändrade då namn till Ronneby tingsrätt. Samtidigt försvann tingsplatsen i Lyckeby.²⁶

Ronneby tingsrätt

Tingsrättens jurisdiktionsområde

Ronneby kommun

Ordinarie domare

Lagmän i Ronneby tingsrätt

Harald Kastrop	1971–1983
Olle Palenius	1983–1993
Jan Bergendal	1993–

Rådmän i Ronneby tingsrätt

Ragnar Nilsson ²⁷	1971
------------------------------	------

Medelsta härad

Domsagotillhörighet:

1683–1695	Med Östra härad
1695–1756	Med Östra, Listers och Bräkne härad ²⁸
1756–1762	Egen domsaga ²⁹
1771–1848	Med Östra härad ³⁰
1848–1936	Egen domsaga ³¹
1937–1970	Med Östra härad ³²

Tingsplatser:

–1690-tal	Listerby
1690-tal–1970	Ronneby

Häradshövdingar:

Sven Löfman ³³	1683–1695
Sven Adlerstierna	1695–1700
Mathias Grubb	1700–1715

24 SFS 1969:244.

25 Konzept den 17/6 1970 från Justitiedepartementet till Hovrätten över Skåne och Bleking beträffande judiciell indelning i Blekinge. Östra och Medelsta tingsrätts domkrets omfattade områdena för Ronneby, Frilevstads, Hasslö, Jämjö, Nättraby och Rödeby kommuner.

26 SFS 1974:735. En översyn av domsagoindelning 1973 (SFS 1973:740) ledde inte till några förändringar för den nu aktuella tingsrätten.

27 Tingsdomare

28 Jfr kungl. brev till Göta hovrätt den 30 april 1695.

29 Jfr kungl. brev till Göta hovrätt den 23 januari 1756.

30 Jfr kungl. brev den 27 mars 1770.

31 Jfr kungl. brev den 8 februari 1834.

32 Jfr Kungl. Maj:ts beslut den 23 oktober 1936. Till följd av kungl. kungörelsen den 10 juli 1947 kom domsagan att från och med påföljande år att utgöra ett enda tingslag.

33 Adlad Adlerstierna

Johan Schaeij	1716–1738
Johan Timell	1738–1762
Anton Hoffmeister	1762–1771
Anders Håkansson	1771–1778
Ambrosius Westring	1789–1797
Johan Christer Lindblom	1798–1848
Mathias Gadd	1848–
Albert Alexander Lilienberg	1874–1921
Carl Fredrik Söderström	1921–1947 ³⁴
Gunnar Isak August Carlesjö	1947–1968
Ragnar Nilsson	1968–1970 ³⁵

Bräkne härad

Domsagotillhörighet:

1683–1695	Med Listers härad
1695–1756	Med Listers, Medelsta och Östra härad ³⁶
1756–1762	Med Listers och Östra härad ³⁷
1762–1770	Med Listers, Medelsta och Östra härad
1771–1848	Med Listers härad ³⁸
1848–1933	Egen domsaga ³⁹
1934–1949	Med Listers härad ⁴⁰
1950–1970	Bräkne och Karlshamns domsaga ⁴¹

Tingsplatser:

1683–	Asarum och Trensum
–1781	Hoby
1782–1792	Karlshamn
1792–1949	Hoby
1950–1970	Karlshamn

Häradshövdingar:

Samuel Arfwidsson	1683–1686
Sven Carlheim ⁴²	1686–1695
Sven Adlerstierna	1695–1700
Mathias Grubb	1700–1715
Johan Schaeij	1716–1738
Johan Timell	1738–1756
Anton Hoffmeister	1756–1788 ⁴³
Gustaf Harmens	1788
Petter Johan Fischerström	1788–1815
Sven Emanuel Trägårdh	1815–1848
Johan Christian Thorn	1849–1877
Rutger Fredrik Bennet	1878–1886
Viktor Nils Ekenman	1886–1912
Frans Gustaf Timelin	1912–1919
Axel Gabriel Adam Reuterskiöld	1919–1932 ⁴⁴

34 Se ovan under Häradshövdingar i Medelstad härad 1848–1936

35 Tf häradshövding

36 Jfr kungl. brev till Göta hovrätt den 30 april 1695.

37 Jfr kungl. brev till Göta hovrätt den 23 januari 1756.

38 Jfr kungl. brev den 27 mars 1770.

39 Jfr kungl. brev den 8 februari 1834.

40 Jfr kungliga breven den 28 april och den 20 oktober 1933.

41 Jfr kungliga breven den 13 juni 1947 och 13 maj 1949.

42 Adlad Gyllensköld

43 Se ovan under Häradshövdingar i Bräkne, Östra och Listers härad 1756–1762 och under Häradshövdingar i Medelstad, Östra, Bräkne och Listers härad 1762–1771.

Karl Johan Lorentz Fagerlin	1934–1949 ⁴⁵
Sven Sigurd Norsell	1950–1969
Gösta Grevillius	1969–1970

Ronneby stad

Rådhusrätt

–1680⁴⁶
1882–1943

Borgmästare

A. Lundqvisit	1882–1892
Ernst Flensburg	1892–1917
Arthur Ekenman	1917–1943

Litteratur i urval

Almquist, Jan Eric *Lagsagor och domsagor i Sverige: med särskild hänsyn till den judiciella indelningen* Norstedt Stockholm 1954-1955

Beijer, Per red. *Kring en åkrök, Ronneby - stad och bygd*, Ronneby kommun 1987

Erixon Sigurd och Sven T Kjellberg *Ronneby byggnadshistoria under 1700- och början av 1800-talet*, 1918

Hallenberg, A, ”Blekings allmoge efter Roskilde fred”, I. *Blekingeboken* 1932, s 85 ff, Karlskrona 1932

Magnusson, Helge, ”Stadens styrelse, rättsväsen och ordningsmakt” i *En bok om Ronneby*, s 33-35, Karlskrona 1969

Offerman, Ove, *Lyckeby i svunnen tid, några kapitel ur ett gammalt samhälles historia*, s 74 och 95, Lyckeby trafikförening, 1953

Rietz, Torsten red *En bok om Ronneby* Karlskrona 1969

”Sveriges städer nu och fordom. 3. Blekinge, Kristianstad, Malmöhus och Hallands län.”, Stockholm 1918

Widfeldt, Tor ordf. *Lyckeby-bilder*, Hembygdsföreningen Lyckeby Gille, Karlskrona 1991

Wirén, Agnes, ”Tre häradshövdingar” i *Bräkne - Hoby*, Karlshamn 1962

Bidrag till Ronneby Stads Historia

Svensk uppslagsbok, andra och omarbetade och utvidgade upplagan i 32 band 1947-1955

---

44 Under 1933 stod ämbetet obesatt

45 Häradshövding i Listers m. fl härad 1925–1949.

46 Till följd av Karlskronas anläggande förlorade Ronneby 1680 sina stadsprivilegier.